

допоможуть розпізнати злочинну структуру, зокрема: обіцянки нездійснено високих прибутків за короткий термін; відсутність реального продукту чи послуги; агресивна маркетингова стратегія з метою залучення нових інвесторів; непрозора структура; заробіток на залученні нових учасників; неможливість вивести кошти, навіть частину; відсутність ліцензії на ведення фінансової діяльності.

Отже, «фінансова піраміда» – це шахрайська схема швидкого збагачення із використанням сучасних технологій, маркетингових та психологічних прийомів із метою залучення якнайбільше людей.

Список використаних джерел

1. Волобуєв А. Ф. Криміналістична характеристика злочинів у сфері кредитних відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 7. С. 82–85.

2. Князєв С. М. Фінансова піраміда як спосіб шахрайства на ринку фінансових послуг. *Право та управління*. 2011. № 1. С. 204–211.

3. Чернявський С. С. Актуальні проблеми обґрунтованого порушення кримінальної справи про шахрайство з фінансовими ресурсами. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2008. № 4. С. 64–77.

4. Руснак Л. Р. Шахрайство як загроза економічній безпеці підприємництва в Україні. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. Економічні науки. 2014. Вип. I (53). С. 166–173.

Мостепанюк Людмила Олександрівна,
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДІЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПЕРЕШКОДЖАННЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

На момент прийняття чинного Кримінального кодексу України (далі – КК) діяння, передбачене ст. 351-1 КК, було відсутнє [1]. Лише Законом України «Про Рахункову палату» від 02.07.2015 р. положення чинного КК зазнали змін і до його структури була внесена норма, що передбачає відповідальність за перешкодження діяльності органу державного фінансового

контролю, Рахункової палати, члена Рахункової палати (ст. 351-1 КК) [2].

За час існування в КК ст. 351-1 КК двічі зазнавала змін:

1) Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень» від 13.03.2023 р. було розширено коло потерпілих у даному діянні, коли такими стала вважатися не тільки Рахункова палата чи член Рахункової палати, а й орган державного фінансового контролю [3].

2) Законом України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань» від 23.08.2023 р. були змінені санкції щодо покарання за вчинення даного кримінального правопорушення. Так, із санкції даної норми було вилучено покарання у вигляді арешту строком до 6 місяців, натомість у санкції з'явився новий вид покарання – пробаційний нагляд на строк до трьох років [4].

Згідно даних, отриманих з Єдиного державного реєстру судових рішень, за весь час існування аналізованої кримінально-правової норми (2015-2024 р.р.) в Україні немає жодної електронної копії судових рішень, винесених по кримінальних провадженнях, розпочатих за ст. 351-1 КК [5].

Хоча, як свідчать дані про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування, оприлюднені на сайті Офісу Генерального прокурора, факти вчинення в Україні аналізованих діянь спостерігаються. Так, у 2015 р., 2016 р., 2017 р. та у 2020 р. не було зареєстровано жодного факту вчинення подібних дій. Натомість, у 2018 р. зареєстровано 2 випадки перешкоджання діяльності органу державного фінансового контролю, Рахункової палати, члена Рахункової палати, у 2019 р. їх було 3, у 2021 р. та 2022 р. – по 1 випадку, у 2023 р. – 33 випадки, за 9 місяців 2024 р. – 10 випадків реєстрації вчинення аналізованого кримінального правопорушення [6].

Тобто, ми маємо ситуацію, коли кримінально-правова норма існує, до неї вносяться зміни і доповнення, виявляються відповідні кримінальні правопорушення, а судові вироків відсутні. Незважаючи на відсутність судових вироків, у Верховній Раді України зареєстровано кілька законопроектів,

що спрямовані на подальше внесення змін до вказаної статті з метою її удосконалення.

Так, проектом Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за перешкоджання діяльності органу державного фінансового контролю», реєстр. №7569 від 19.07.2022 р. пропонувалося доповнити положення КК статтею 351-3 «Перешкоджання діяльності органу державного фінансового контролю» наступного змісту: «Невиконання службовою особою законних вимог органу державного фінансового контролю, його посадових осіб, створення штучних перешкод у їх роботі, надання їм завідомо неправдивої інформації – караються штрафом від ста до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років» [7].

Проектом Закону України «Про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України (щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень)», реєстр. № 8235 від 28.11.2022 р. пропонувалося у ст. 351-1 КК у назві слова «діяльності Рахункової палати» замінити словами «діяльності органу державного фінансового контролю, Рахункової палати»; у абзаці першому частини першої слова «вимог Рахункової палати» замінити словами «вимог органу державного фінансового контролю, Рахункової палати» [8].

Проектом Закону України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за перешкоджання діяльності органу державного фінансового контролю», реєстр. № 9215 від 17.04.2023 р. пропонувалося доповнити положення КК статтею 351-3 «Перешкоджання діяльності органу державного фінансового контролю» наступного змісту: «1. Невиконання посадовою особою законних вимог органу державного фінансового контролю, його посадових осіб, створення штучних перешкод у їх роботі, у тому числі недопущення до проведення заходів державного фінансового контролю, перевірок на місцях (інспектуваннях) – караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від двох до п'яти років. 2. Ті самі діяння, вчинені повторно або в умовах дії воєнного стану – караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати

певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від двох до п'яти років або обмеженням волі на строк до трьох років» [9].

Важливим є питання відмежування досліджуваного кримінального правопорушення від адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 164-2 КУпАП «Порушення законодавства з фінансових питань».

Серед багаточисельних форм об'єктивної сторони даного адміністративного правопорушення [10], лише одна (перешкоджання працівникам органу державного фінансового контролю у проведенні ревізій та перевірок), має дотичне відношення до діяння, передбаченого ст. 351-1 КК. Але при глибшому аналізі стає зрозумілим, що зазначений в ст. 164-2 КУпАП термін «перешкоджання працівникам органу державного фінансового контролю у проведенні ревізій та перевірок» є нічим іншим, як синонімом до передбаченого в ст. 351-1 КК словосполучення «створення штучних перешкод». При цьому слід зазначити звужене розуміння обставини вчинення адміністративного правопорушення: у ст. 164-2 КУпАП мова йде про «перешкоджання у проведенні ревізій та перевірок», у ст. 351-1 КК – «створення штучних перешкод у роботі».

Створення штучних перешкод у роботі службових осіб органу державного фінансового контролю полягає у вчиненні дій, що перешкоджають реалізації ними своїх повноважень. Одним із різновидів такого перешкоджання є унеможливлення проведення працівником органу державного фінансового контролю ревізій та перевірок, за яке передбачена адміністративна відповідальність.

Отже, способи перешкоджання діяльності органу державного фінансового контролю у формі ревізії та перевірки, які сьогодні вважаються адміністративними правопорушеннями, є лише частиною «створення штучних перешкод», що є формою об'єктивної сторони діяння, передбаченого ст. 351-1 КК. Таким чином, положення КУпАП є вужчими в частині визначення обставини вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 351-1 КУпАП.

Крім того, суб'єктом правопорушення, передбаченого ст. 164-2 КУпАП, є загальний суб'єкт, натомість у ст. 351-1 КК передбачається відповідальність лише спеціального суб'єкта – службової особи, ознаки та особливості якої проаналізовані вище.

Подібного роду законодавча невизначеність стосовно ступеня суспільної небезпеки (при вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 351-1 КК) чи шкідливості (коли мова йде про адміністративне правопорушення, передбачене

ст. 164-2 КУпАП) відповідного діяння та виду відповідальності за його вчинення, а також відсутність чітких ознак розмежування складу кримінального правопорушення від адміністративного призводять до неоднозначного застосування зазначених норм на практиці та зловживань з боку правозастосовних органів, в тому числі – через наявність корупційних ризиків.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

2. Закон України «Про Рахункову палату» від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>

3. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень» від 13.03.2023 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3233-20#Text>

4. Закон України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань» від 23.08.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#Text>

5. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>

6. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування URL: <https://gp.gov.ua/>

7. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за перешкоджання діяльності органу державного фінансового контролю», реєстр. №7569 від 19.07.2022 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40032>

8. Проект Закону України «Про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України (щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень)», реєстр. № 8235 від 28.11.2022 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40895>

9. Проект Закону України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за перешкоджання діяльності органу державного фінансового контролю», реєстр. № 9215 від 17.04.2023 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41790>.

10. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#top>.